

102/1 MK
KISWAHILI
KARATASI YA 1
INSHA
MWONGOZO WA KUSAHIHISHA
MACHI 2021

THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
KENYA CERTIFICATE OF SECONDARY EDUCATION

KISWAHILI

KARATASI YA 1

MWONGOZO WA KUSAHIHISHA

1. Hii ni ripoti
Yafuatayo yazingatiwe:-
 - a) Muundo
Sura ya ripoti idhihirike
 - i) Kichwa – kionyeshe kiini cha uchunguzi
 - ii) Utangulizi
 - Mtahiniwa ataje jopokazi: wanachama walioteuliwa, aliyeteua jopokazi
 - Hadidu za rejea (Masharti na mipaka ya utekelezaji wa kazi iliyopangiwa jopokazi)
 - Sampuli lengwa – habari zilikokusanywa
 - Njia za ukusanyaji – hojaji, mahojiano, majadiliano kwenye vikundi
 - iii) Mwili – Hoja zijadiliwe humu; vichwa vidogo vitumiwe
 - Sababu/mapuuza/matokeo
 - Mapendekezo
 - Hitimisho
 - Kimalizio
 - b) Maudhui
Baadhi ya hoja ni:-
 - i) Msisitizo mkubwa kwenye masomo ya kiakademia

- ii) Kutokuwa na vielelezo tosha vy watu waliofanikiwa kwa kufuatia masomo ya aina hii
- iii) Masomo haya kutohimizwa katika shule nyingi kwa sababu ya ukosefu wa vifaa
- iv) Ukosefu wa walimu waliohitimu katika taaluma hizi
- v) Shinikizo kutoka kwa wazazi – wanafunzi wajishughulisha na masomo mengine
- vi) Mtazamo hasi kuwa baadhi ya masomo kama vile ufundi wa mabomba ni duni
- vii) Hapajawa na mfumo bayana unaoonyesha hatua ambazo mwanafunzi/mwanagenzi atapitia hadi pengine Chuo kikuu
- viii) Mafunzo mengine ya kiufundi ni ghali
- ix) Vyuo vichache vya kiufundi katika sehemu ya mashambani
- x) Vyuo vingine vya kiufundi vimegeuzwa kuwa vyuo vikuu, hivyo wanafunzi kutoona umuhimu wa vyuo vya kiufundi
- xi) Badhi huenda wasimudu masomo ya kisayansi, hivyo kukata tama
- xii) Masomo haya yanahitaji mtaji ndipo anayesomea apate ajira
- xiii) Mtazomo potovu uwa masomo haya ni ya mapato ya chini
- xiv) Walimu kuwavunja wanafunzi moyo
- xv) Masomo haya hayana mvuto kwa wanafunzi
- xvi) Masom haya huwafunga wanafunzi kukhusika wenyewe
- xvii) Mtazamo hari wa kijinsia kitamaduni, kitikadi
- xviii) Hoja zingine siko wazi

c) Mahiniwa atoe angaa pendekezo moja kwa mafano

- i) Mtala usisitize masomo ya kiiufundi kuanzia ngazi za chini
- ii) Vyuo vya Ualimu vihusishe ufundishaji wa masomo ya kiufundi
- iii) Serikali iongezse ufadhili kwa masomo ya kiufundi
- iv) Kuwe na mfumo bayana unaoonyesha taaluma ambayo mwanafunzi atasomea akifuatia masomo ya kiufundi

2. Makala yaonyeshe umuhimu wa magazeti

Sura ya Makala idhihirike

Badhi ya hoja ni:-

- i) Kujaza kuhusu yanayojiri nchini/ulimwenguni
- ii) Kupalilia usomaji wa mapana
- iii) Kukuza ubunifu – mwanafunzi atajifunza mitindo mbalimbali ya uandishi
- iv) Kufunzia/kujifunzia sajili ya magazeti
- v) Baath hula an sofa yak kufunzia vipengele vya lugha
- vi) Hukuza stadi za kuhariri
- vii) Hupalilia uwazaji wa kina, kwa mfano kupitia kujaza mraba

- viii) Kupalilia mazoea ya kusoma
- ix) Kufanikisha somo la maktaba
- x) Kupalilia mbinu za kitafiti/mazoea ya kudadisi
- xi) Kuburudisha
- xii) Kuimarisha masomo kupitia kwa maswali na majibu

3. Hii ni insha ya methali

Kisha kidhihirishe maana ifuatayo

Mtu asipotia bidii katika jambo matokeo yake huwa hafifu

AU

Kiasi cha kufanikiwa katika jambo hutegemea matayarisho/mikakati ambayo inawekwa Baadhi ya hali ambazo zinaweza kujitokeza ni:-

- i) Mwanafunzi kutojitayarisha ipasavyo kwa ajili ya mtihani na hatimaye kupata alama zisizoridhisha
- ii) Wakulima wakose kujiandaa ipasavyo, mwishowe wapate mavuno haba
- iii) Shirika likose kuweka mikakati ifaayo kuimarisha pato lake; lisipate faida, mwishowe lifilisike
- iv) Mlezi kutowaelekeza watoto ipasavyo, watoto kuinukia kuwa wasiotegemewa
- v) Mwajiri kutojaribu kuimarisha uhusiano wake na waajiriwa wake, migogoro izidi, uzalishaji mali uathirike vibaya

Tanbihi

- 1. Vipengele vitatu vya kimuundo vijitokeze; utangulizi, mwili, hitimisho
- 2. Kichwa cha makala kidhihirike
- 3. Sharti insha idhihirishe juhudi hafifu/mikakati hafifu/ukosefu wa kujiandaa, na baadaye hali/matokeo yasiyoridhisha

Hii ni insha ya kibunilizi

Mtahiniwa atunge kisa ambacho kinaoana na mwanzo huu

Usimulizi unaweza kubainisha hali zifuatazo

- i. Msimulizi asimulie yaliyotokea baada ya kuwasili, labda hata anaibiwa
- ii. Msimulizi aonyeshe alikoenda baada ya kuwasili, labda anapokelewa na mwenyeji wake; kasha asimulie maisha yake huko kwa mwenyeji wake
- iii. Anaweza kuwa anapitia hapa tu; pengine anatoka garini kupumzika kabla ya kuendelea na safari yake. Baadaye anaendeleza usimulizi wake hadi panapoishia safari
- iv. Msimulizi anaweza kuanza kwa kauli hizi, kasha ataturudhisha nyuma kusimulia kisa ambacho kinamleta hapa

v. Anaweza pia kusimulia maisha ya watu wa mji huu